

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ РОЗВИТКУ
ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сорокіна Л.В., к.е.н., доцент

Донецький національний технічний університет

Сучасна пенсійна система України характеризується відсутністю соціальної справедливості, пенсійної культури, надійних фінансових механізмів (які не забезпечують відповідні розміри пенсії для більшості громадян) що пов'язано з дефіцитом фінансових засобів та з демографічним дисбалансом між кількістю працездатного населення та пенсіонерами. Вітчизняна пенсійна система не здатна виконувати свої функції та потребує реформування. Однак, процеси реформування, які повинні були початися значно раніше враховуючи старіння нації, здійснюються дуже повільно у зв'язку з дефіцитом бюджету пенсійного фонду. Так другий етап пенсійної реформи, запланований закінчиться у 2012 році, який передбачає перехід на накопичувальні пенсії ще не розпочався.

Пенсійна система України, як сукупність створених правових, економічних і організаційних інститутів і норм, є одним з засобів матеріального забезпечення громадян похилого віку у вигляді пенсії. При розгляді трансформаційних процесів в пенсійній системі України використаємо інституціональний підхід, тому що інститути пенсійної системи пов'язані з фундаментальними соціально-економічними складовими життя суспільства.

При аналізі соціально-економічного розвитку суспільства, в тому числі і пенсійної системи використання інституційного підходу є в роботах таких вчених А. Гриценко [1], В. Дементьєва [2], В. Вишневського [3], Р. Пустовійта [4] та інших. Проведений аналіз робіт вказує необхідність продовження системних інституційних досліджень розвитку пенсійної системи в Україні та визначення її впливу на суспільні процеси.

Роль економічних та соціальних інститутів полягає в виконанні регулятивних функцій суб'єктів господарювання і трудових відносин, пов'язаних з організацією і управлінням процесами життєздатності, матеріального і соціального відтворення. Пенсійна система як соціальний інститут виконує наступні функції:

1. Створення можливостей для задоволення потреб людей похилого віку. Пенсійна система має систему правил та норм поведінки, які стандартизують поведінку своїх членів та дають можливість їх передбачати. Таким чином пенсійний інститут забезпечує стійкість, як своєї системи, так і в цілому соціальної структури суспільства.

2. Забезпечення соціальної інтеграції, включаючи процеси об'єднання, взаємозв'язку і взаємозалежності членів соціальних груп, які здійснюються під впливом правил, норм, санкцій. Все це сприяє підвищенню стійкості і цілісності елементів соціальної структури.

3. Регулятивна функція забезпечує регулювання відносин між членами суспільства шляхом вироблення шаблонів поведінки. Пенсійна система регламентує діяльність, як працюючих, так і непрацюючих громадян в рамках своїх норм. В результаті діяльність індивіда отримує передбачену, бажану для соціальної системи в цілому спрямованість, тобто певну стійкість суспільного життя.

4. Трансляюча функція. Пенсійна система для свого нормального функціонування потребує появи нових членів для розширення і оновлення, у зв'язку зі смертністю, для чого передбачений механізм, який дозволяє проводити таке рекрутування.

Слід відмітити зміни у суспільному пристрої, як правило, невідповідні і неузгоджені з розвитком інститутів соціальної сфери. Така асиметрія в розвитку приводить до кризисного стану пенсійної системи, блокує розвиток її окремих інститутів в економічній, соціальній і правовій сфері. Так у економічному аспекті просліджується залежність стану економічних інститутів пенсійної системи, а саме обов'язкового соціального державного страхування і особистого накопичувального страхування від рівня ВВП, доходів і заробітної плати громадян. Однак, темпи росту пенсій знаходяться на самому низькому рівні. У соціальному аспекті інститути пенсійної системи забезпечують захист від бідності, заповнення втрачених доходів, допомозі інвалідам. Однак, рівень цього захисту дуже низький. У правовому аспекті інститути пенсійної системи передбачають регламентацію в правовому полі трудового і соціального законодавства, а саме розподіляють як соціальні ролі, так і правовий статус суб'єктів пенсійної системи, механізм різного рівня пенсійних виплат, за допомогою якого реалізуються конституційні права громадян на пенсійне забезпечення.

Таким чином, пенсійна система є складним соціально-економічним інститутом розвиток якого значно впливає на інші інститути суспільства та потребує врахування не тільки економічних, демографічних, соціальних але і інституційних факторів. Саме останні в значній мірі впливають на розвиток пенсійної системи та потребують пильної уваги в подальших дослідженнях.

Перелік посилань.

1. Гриценко А.А. Особливості інституційної архітектоніки українського суспільства ХХІ століття / А. А. Гриценко // Економіка України: стратегія і політика довгострокового

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інституціональні та еволюційні проблеми розвитку фінансово-кредитних систем», 18 – 19 квітня 2013 року, м. Донецьк
розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогн. ; Фенікс, 2003. – С. 155-171.

2. Дементьев В.В. Институциональная теория в Украине: направления исследований, особенности, перспективы/В.В. Дементьев// Научная серия ДонНТУ. Серия: экономическая. 2006.-Выпуск 103-1. с.17-31.

3. Налоговая политика: методология, теория и практика: моногр. [Текст] /В.П. Вишневский, О.В. Виецкая, О.Н. Гаркушенко, Ю.А. Мазур, Е.В. Соколовская, В.Д. Чекина; ред. В.П. Вишневого / НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2011. – 528 с.

4. Пустовіт Р.Ф., Овчарук М.П. Теоретичний аналіз процесу інституціоналізації в постсоціалістичних економіках [Текст] /Р.Ф. Пустовіт // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 14-26.

УСЛОВИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЛОВУШЕК

Чарахчян К.К.

д.э.н., доцент,

Армавирский институт социального образования (филиал)

Российского государственного социального университета

В последние десятилетия внимание учёных-экономистов всё больше привлекает феномен, получивший наименование «ловушка». Оно появилось в макроэкономических исследованиях второй половины XX в. Классическими стали понятия «ликвидная ловушка», «инвестиционная ловушка». Затем получило распространение понятие «институциональная ловушка».

Толковый словарь русского языка одним из значений слова «ловушка» называет «опасное место, где можно погибнуть» [1]. Экономическая теория не выработала определения ловушки применительно к хозяйственной деятельности, что затрудняет исследование обозначаемых этим понятием феноменов. Под ловушкой в экономике обычно понимается совокупность условий хозяйственной деятельности, приводящих к снижению её эффективности. Практически все изучаемые экономической теорией ловушки возникают на макроэкономическом уровне, что наводит на мысль, что большинство ловушек возникает вследствие определённых действий государства при проведении экономической политики.